

АКТИВНОСТИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ЗА ОСТВАРУВАЊЕ НА НАЈДОБРИТЕ ИНТЕРЕСИ НА ДЕЦАТА

Апстракт: Советот на Европа (СЕ) презема бројни акции за борба против сексуалната експлоатација на деца, во согласност со Конвенцијата за правата на детето, ратификувана од страна на сите земји-членки на СЕ. Едновременно, Советот на Европа цврсто го заштитува правото на децата да растат во свет без експлоатација. *Сексуална злоупотреба на малолетни лица* без оглед дали станува збор за дејствија што подразбираат проституција, трговија со деца или пак детска порнографија, не знае за географски, културни или социјални граници. Детска порнографија подразбира сексуалната злоупотреба на децата и поттикнува понатамошна континуирана злоупотреба. Децата немаат капацитет да ги разберат сексуалните дејствија, репродукцијата и нејзините последици за да бидат во можност да донесат самостојна волева одлука. Постојат и други причини кои придонесуваат за нивна поголема изложеност на ризик, како што е нивната постојана потреба да ги задоволат желбите на возрасните. Големата психичка траума што резултира како последица од таквите дејствија е доволна причина за интензивната битка против сексуалната злоупотреба на децата да продолжи и во иднина.

Проблемот на сексуална злоупотреба на деца зазема сè поголем замав, особено со зачестеното користење на интернетот како медиум, искористувајќи ја анонимноста на корисниците како предност. Земјите-членки на Советот на Европа, вклучувајќи ја и Република Македонија, се ставени пред голем предизвик, наведувајќи дека би било бескорисно да се создадат нови правни инструменти поради нецелосната примена на веќе постоечките правни стандарди. Пресудна е истрајноста во оваа борба, изразувајќи ја нашата решителност да го запреме сексуалното експлоатирање на деца во која било форма. Република Македонија и во иднина треба да посвети особено внимание на оваа проблематика, особено за трговијата со деца и пружењето помош на ранливите категории на незаштитени деца.

Клучни зборови: *права на децата, заштита, сексуална експлоатација, насилство*

MUJOSKA Elena

**ACTIVITIES OF THE COUNCIL OF EUROPE FOR ACHIEVING
THE BEST INTERESTS OF CHILDREN**

Abstract: The Council of Europe (CE) has been taking numerous actions to combat the sexual exploitation of children, in accordance to the Convention on the Rights of the Child, ratified by all member states of the CE. At the same time, Council of Europe is determined to protect the right of children to grow up in a world without exploitation. The sexual exploitation of minors through prostitution, child trafficking, and child pornography is endless and knows no borders, whether geographical, cultural or social. Child pornography in itself represents sexual abuse of children and encourages further such abuse. Children do not have the capacity to understand sex, reproduction, the role of sex in relationships and its consequences, to make an informed decision. They are also at a greater risk for abuse, because of their general need on adults to meet their necessities. These reasons, along with the severe psychological trauma that results, make child sexual abuse an offense requiring *special attention and intensive battle*.

The problem of sexual abuse of children is aggravated when the Internet is used as a medium, because of the increasing number of users, its anonymity and ease of use, and the contacts it permits. The member states of the Council of Europe including Republic of Macedonia, believes that it would be useless to create new legal instruments and all member states have yet to apply those that already exist. We must move on from words to deeds and make clear our determination to reject the sexual exploitation of children in any form. Republic of Macedonia should make efforts to give special attention to the issue of child trafficking and recognizing the vulnerability of unaccompanied children.

Key words: *Council of Europe, sexual abuse, child trafficking, child prostitution, human rights*

***“Sexual assault against children is an urgent human rights issue
and fighting it should be a political priority”***
Council of Europe Commissioner for Human Rights, 2011

I. Воведни напомени

Почитувањето на основните човекови слободи и права е најсуштествениот, елементарен критериум за постоењето на државата и правото. Современиот развој на концептот на човековите слободи и права налага нивно задолжително признавање и целосна заштита, како битен квалитативен критериум на државата. Слободата и степенот на остварување и почитување на човековите права во едно општество, пак, е единствениот мерлив критериум за оценување на општествениот прогрес, вкупната ефикасност на општествениот, економскиот, политичкиот и правниот систем и за потребата од неговото менување¹. Така, значењето на имплементацијата на стандардите и насоките на Советот на Европа особено оние регулативи и директиви за заштита на човековите слободи и права во македонскиот правен систем го потенцираат нивното значење за понатамошен успешен процес на евроинтеграција на Република Македонија.

Република Македонија стана членка на Советот на Европа на 9 ноември 1995 година. Оттука, активно соработува со сите тела на СЕ (Комитетот за превенција на тортура, Венецијанската комисија, ЕКРИ, Комесарот за човекови права итн.) и интензивно ги исполнува своите обврски што произлегуваат од членството во СЕ и Конвенциите на СЕ кон кои има пристапено².

Европскиот концепт на човековите слободи и права е динамичен модел на воспоставување на рамнотежа, на сè повисоко рамниште, помеѓу апсолутната идеја на човековата слобода и конкретната историска нужност детерминирана со достигнатиот степен на општествен развој³. Во оваа категорија спаѓаат и остварувањето и заштитата на правата на децата. Секоја држава прави сè што е во нејзина моќ за да обезбеди

¹ Камбовски Владо: Европски стандарди за човековите права и нивна имплементација во правниот систем на Република Македонија, предговор, стр.9. Зборник од научна расправа, МАНУ, Скопје, 2009.

² „Од мај до ноември 2010 година, Република Македонија претседаваше со Комитетот на министри на СЕ; во рамките на своето шестмесечно претседавање, Република Македонија даде максимален придонес во насока на промоција на вредностите и стандардите на организацијата, како и за подобрување на нејзината политичка релевантност на меѓународната сцена; приоритетите на македонското претседавање со Организацијата беа насочени кон: засилувањето на заштитата на човековите права, јакнењето на интеграцијата со почитувањето на различноста и промоцијата на младинската соработка“, извадок од официјалната веб-страница на МНР: <http://www.mfa.gov.mk/index.php/mk/nadvoresna-politika-rm/multilateralni-odnosi/sovet-na-evropa>.

³ Камбовски В.: Европски стандарди за човековите права и нивна имплементација во правниот систем на Република Македонија, стр.9. Зборник од научна расправа, МАНУ, Скопје, 2009.

соодветна заштита на децата и малолетните лица од разните облици на сексуална злоупотреба, но и да ги заштити нивните права. Некои држави во тоа се поуспешни, некои не толку успешни, но најважно од сè е тоа што сите држави се движат во една насока: сузбивање на девијантните појави во случаите кога во улога на жртви се јавуваат децата. За таа цел, во националните законодавства се имплементираат одредби од релевантната меѓународна регулатива.

Секако, и нашата држава успешно го следи тој терк и преку соодветни реформски промени се приближува кон европските интеграции.

Документите прикажани во продолжение се од големо значење, бидејќи претставуваат основни конкретни механизми за спречување и борба против различните видови на злоупотреба на децата и другите облици на криминал и во нив се содржани идејни решенија и напори за отстранување на сè она што претставува пречка во остварување на најдобрите интереси на децата. Со имплементирање на дадените меѓународни регулативи на Советот на Европа и стандарди во домашното законодавство нашата држава направила чекор напред во поставувањето на фундаментални основи со кои се придонесува за растење и развивање на детето во здрава средина, како и за подобрување на квалитетот на неговиот живот.

II. Конвенции

Конвенција за заштита на деца од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба

(Усвоена од страна на Комитетот на министри, во Ланзароте, 25 октомври 2007 година, стапува на сила на 1 јули 2010 година)

Во Преамбулата на оваа Конвенција⁴ се земени предвид релевантните конвенции на ООН и нивните дополнителни протоколи, како и останатите документи од голема важност на меѓународните тела, но за првпат посебен акцент се става на заштитата од сексуалната експлоатација особено детската порнографија и проституција и сите форми на сексуалната злоупотреба на децата, кои се деструктивни кон здравјето на децата и нивниот психо-социјален развој. Се забележува дека овие негативни појави се зголемени до загрижувачки пропорции на национално и на меѓународно ниво, а кон тоа придонесува и зголемената употреба на информатичките и комуникациските технологии (ИКТ) од страна на децата и сторителите и

⁴) Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse CETS No.: 201, 25.10.2007.

дека во борбата за превенција од таквата злоупотреба на деца потребна е меѓународна соработка. Оттука, се заклучува дека целта на Конвенцијата е: спречување и борба против сексуалната експлоатација и сексуалната злоупотреба, заштитата на правата на детето-жртва и промовирањето на националната и меѓународната соработка против сексуалната експлоатација и сексуалната злоупотреба, а за да се обезбеди ефективна имплементација на одредбите на оваа Конвенција се воспоставува посебен механизам за мониторинг (чл.1 ст.1 и ст.2). Секоја држава со потпишувањето и прифаќањето на одредбите во своето национално законодавство, се согласува за промовирање и спроведување кампањи за подигнување на свеста на општата јавност со давање информации за феноменот на сексуалната експлоатација и злоупотребата на децата, за превентивните мерки кои можат да се преземат и должна е да ги спроведе сите неопходни мерки за децата, за време на своето образование, да добијат што повеќе информации за ризиците од овие негативни појави и начините на кои можат да се заштитат од истите⁵.

Секојдневно сведочиме за честите појави на тешки организирани форми на трговија со деца и нивна сексуална злоупотреба и експлоатација, е загрижувачки факт на секое национално и меѓународно законодавство. Со донесување на Конвенцијата од страна на Советот на Европа се надополнува системот на меѓународна регулатива за правата на децата и заштитата на нивните најдобри интереси како фундаментални вредности на сите држави кои мора да бидат промовирани без никаква дискриминација. Секоја држава-потписничка ја сноси обврската за имплементирање на новите одредби предвидени во Конвенцијата, во своите казнено-правни системи.⁶

Република Македонија ја има потпишано Конвенцијата на 25 октомври 2007 година, а ратификувано⁷ на 8 октомври 2010 година.⁸

⁵ Поопширно за тоа види: чл.6 и чл.7 од Конвенцијата за заштита на деца од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба.

⁶ Поопширно за тоа види: Мујоска Е.: Казненоправна заштита од сексуалната експлоатација на деца (преглед на меѓународните документи), декември, 2011, стр. 461-462.

⁷ Закон за ратификација на Конвенцијата на Совет на Европа за заштита на деца од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба, Сл. весник на РМ бр.135, 8.10.2010 година.

⁸ Напомена: на официјалната веб-страница на Советот на Европа стои податок дека Р. Македонија ја потпишала Конвенцијата на 25 октомври 2007 г., ја ратификувала на 11 јуни 2012 г., а стапила на сила 1 октомври 2012 г. Види на: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSigasp?NT=201&CM=1&DF=&CL=ENG>.

Конвенција на Советот на Европа за компјутерски криминал
(Усвоена во рамките на Советот на Европа, во Будимпешта,
23 ноември 2001 година, стапува на сила 2 јули 2004 година)

Од голема важност е пропишувањето на чл. 9 од Конвенцијата⁹ насловен како „Дела поврзани со детска порнографија“, во кој е определено дека секоја страна треба да усвои соодветни законодавни и други мерки кои треба да се имплементираат во домашното право на земјата-потписничка на Конвенцијата. На тој начин, како кривични ќе бидат предвидени следните дејствија: производство на детска порнографија со цел нејзина дистрибуција преку компјутерски систем; нудење или на друг начин правење достапна детска порнографија преку компјутерски систем; дистрибуција или пренесување на детска порнографија преку компјутерски систем; набавување на детска порнографија преку компјутерски систем за себе или за друг и поседување детска порнографија во компјутерски систем или во медиум кој служи за чување на компјутерски податоци (чл.9 ст.1 т. а-е). Во ст.2 од чл.9 е дефиниран поимот „детска порнографија“ како порнографски материјал кој визуелно прикажува очигледен сексуален чин со малолетник или со лице кое изгледа како малолетник или пак, прикажува реални слики кои изразуваат очигледен сексуален чин со малолетник. Притоа, за малолетни се сметаат лица кои не наполниле 18 години. Во некои случаи може да биде предвидена и пониска старосна граница, но не пониска од 16 години.

Понатаму во Конвенцијата се нагласува загриженоста поради злоупотребата на компјутерските мрежи и електронските информации за извршување на кривични дела, а фактот дека доказите кои се поврзани со извршувањето на такви дела можат да бидат скриени, сочувани и пренесени преку овие мрежи, дополнително ја зголемува заложбата за што поцелосно имплементирање на одредбите од Конвенцијата во националните законодавства. Такви се одредбите од материјално казнено право кои се однесуваат на: делата против тајноста, интегритетот и достапноста на компјутерските податоци и системи; делата чие извршување е поврзано со компјутер; делата поврзани со содржински податоци; делата поврзани со повреда на авторските и други сродни права, како и за санкциите и одговорноста за соучесништво¹⁰.

Од одредбите кои се однесуваат на материјалното и процесното

⁹ Convention on Cybercrime ETS No. 185, Budapest 23.11.2001.

¹⁰ Види: Конвенција за компјутерски криминал, оддел I, чл. 2-13.

кривично право (кои се наведени во вториот оддел од Конвенцијата), се доаѓа до заклучок дека целите на Конвенцијата се, всушност, воспоставување хармонизација на националното законодавство особено на одредбите од материјално казнено право кои претходно се наведени, а се однесуваат на компјутерскиот криминал, понатаму, обезбедување механизми на процесното кривично право потребни за истрага и гонење на сторителите на дела поврзани со компјутерски криминал и, крајно, поставување на брз и ефективен режим на меѓународна соработка за сузбивање и превенција од компјутерскиот криминал. Оттука, може да се заклучи дека основната цел на Конвенцијата за компјутерски криминал е воспоставување на унифицирана криминална политика која ќе води кон заштита на општеството од таквите девијантни појави.¹¹

Секако мора да се напомене заклучокот дека дигитализацијата, континуираната глобализација на компјутерските мрежи и интернетот, пред сè, претставуваат неограничен извор на информации и голем напредок за целокупното општество. Овие предности ги користат и терористичките групи, основачите на мрежи за порнографија и педофилија, лица кои се занимаваат со илегалната трговија со оружје, дрога и бело робје, перењето пари и компјутерскиот криминал кои претставуваат модернизирани видови на организиран криминал и најчесто ја искористуваат предноста на користењето на интернет услугите за остварување на негативни цели, односно се олеснува извршувањето на традиционалните видови на криминалитет.¹²

Република Македонија ја има потпишано Конвенцијата за компјутерски криминал на 23 ноември 2001 година, ратификувано на 15 септември 2004 година, а стапува на сила на 1 јануари 2005 година¹³.

Во 2005 година е донесен „Закон за ратификација на Дополнителниот протокол на Конвенцијата за компјутерски криминал, за инкриминација на дела од расистички и ксенофобистички вид по пат на информатички системи“¹⁴, со што се ратификува Дополнителниот протокол на

¹¹) Поопширно за тоа види: Мујоска Е.: Казненоправна заштита од сексуалната експлоатација на деца (преглед на меѓународните документи), декември 2011, стр. 460.

¹²) Ibid.

¹³) Закон за ратификација на Конвенцијата за компјутерски криминал, Сл. весник на РМ, бр.41 од 24.6.2004 година.

¹⁴) Закон за ратификација на Дополнителниот протокол на конвенцијата за компјутерски криминал за инкриминација на дела од расистички и ксенофобистички вид по пат на информатички системи“, Сл. весник на РМ, бр.56 од 13.7.2005 година.

Конвенцијата за компјутерски криминал за инкриминација на дела од расистички и ксенофобистички вид по пат на информатички системи ЕТС бр. 189¹⁵ (отворен за потпишување во Стразбур на 28 јануари 2003 година, а стапува на сила на 1 март 2006 година).

Конвенција за заштита и борба против насилство врз жените и семејно насилство – CEST бр. 210

(Усвоена во рамките на Советот на Европа во Истанбул, 11 мај 2011 година, стапува на сила 1 август 2014 година¹⁶)

Посебен придонес последниве години на меѓународно рамниште во борбата со семејното насилство претставува Конвенцијата за превенција и борба против насилството врз жената и семејното насилство (позната како САНВИО Конвенција или Истанбулска конвенција)¹⁷. Иако е отворена за потпишување и ратификација пред повеќе од три години, таа сè уште не стапила во сила¹⁸. Важноста на оваа Конвенција се согледува во анализирањето на појавата на семејно насилство што всушност, упатува на општ заклучок, дека, ниту по видовите на насилство, ниту по интензитетот и динамиката, овој вид на насилство не претставува изолирано или завршено дејствие. Имајќи предвид дека најзастапени жртви на семејно насилство се жените, Националната стратегија за спречување и заштита од семејно насилство 2012-2015¹⁹ нуди рамка за родово специфични мерки насочени кон спречување и заштита на специфичните потреби на жените, но истовремено нуди широка палета од мерки и активности со кои се опфатени и сите други жртви.²⁰

Сепак, насилството врз жената претставува само еден вид

¹⁵ Additional Protocol to the Convention on Cybercrime, concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems, Strasbourg, 28.1.2003.

¹⁶ Услов за стапување во сила: 10 ратификации вклучувајќи 8 земји- членки. Повеќе на: <http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=210&CM=8&DF=1&CL=ENG>.

¹⁷ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, CEST No. 210, Istanbul, 11.5.2011.

¹⁸ Текстот на Истанбулската (САНВИО) Конвенција на англиски јазик е достапен на: <http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/210.htm>. <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=201&CM=1&DF=&CL=ENG>.

¹⁹ Текстот на Националната стратегија е достапен на: http://mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/nasilstvo_strategija_mkd.pdf.

²⁰ Види повеќе: Трендафилова-Мујоска: Истанбулската (САНВИО) Конвенција и казненоправната заштита на децата од сексуално насилство, стр.5 и натака.

криминално поведение од широкиот спектар на семејно насилство, каде спаѓа и насилството и злоупотребата на децата. Посебно важен сегмент на феноменот „семејно насилство“ претставува т.н. сексуално насилство. Тука спаѓаат и детската проституција и експлоатација, активностите со кои се овозможува детската проституција (вклучително и продажбата и трговијата со деца за таа цел), поврзаноста на детската порнографија и интернетот, појавата на нови облици на сексуална експлоатација на деца, прерано стапување во брак како вид на повреда на половата слобода на малолетните лица, карактеристична за некои држави итн.²¹

Република Македонија во голем дел и претходно ги имаше инкриминирани дејствијата кои се опфатени со Конвенцијата, а значајно усогласување со стандардите опфатени со неа претставуваат и дел од одредбите од Предлог-законот за изменување и дополнување на Кривичниот законик. Ова е постигнато делумно и поради активното следење на стандардите стипулирани во оваа Конвенција и пред нејзиното официјално потпишување и навременото новелирање на нашето законодавство. Сепак, сексуалното насилство врз децата останува да биде еден од најбруталните облици на криминал на денешницата. За негово сузбивање и за поефикасна превенција ќе биде потребна многу посилна борба од страна на државата, но и од граѓанскиот сектор, која ќе се води на многу фронтови.²²

Република Македонија ја потпиша на 8.7.2011, но сè уште ја нема ратификувано оваа Конвенција.

Останати конвенции на Советот на Европа

Од останатите конвенции на Советот на Европа кои треба да бидат спомнати кога станува збор за заштита и остварување на најдобрите интереси на децата, како и за унапредување на нивните права се и:

1. *Европска конвенција за примена на правата на децата* (European Convention on the Exercise of Children's Rights Strasbourg, 25.1.1996);
2. *Европска социјална повелба (ревидирана верзија)* (European Social Charter ETC No. 163: 1996/ 1999)²³ и

²¹⁾ Ibid.

²²⁾ Ibid.

²³⁾ Во чл.17 од Европската социјална повелба се предвидени „Правата на децата и младинците на социјална, правна и економска заштита“ со цел обезбедување ефикасно остварување на правата на децата да растат во средина која го поттикнува целосниот развој на нивната личност и нивните физички и ментални способности, па затоа секоја земја-потписничка на Повелбата се обврзува да преземе соодветни и неопходни мерки кои имаат за цел заштита на децата и младинците од запоставување, насилство или (сексуална) експлоатација (чл.17, ст.1, т.б).

3. *Конвенција на СЕ за борба против трговија со луѓе – CEST бр. 197* (Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, CETS No. 197).

III. Препораки

Препорака од Комитетот на министри на Советот на Европа бр.Р(2000)11 спречување на трговија со луѓе заради сексуална експлоатација

(Усвоена од страна на Комитетот на министри, 19 мај 2000 година)

Имајќи ја предвид експанзијата на активности кои се однесуваат на трговијата со луѓе заради нивна сексуална експлоатацијата која најчесто се поврзува со постигнување лукративни цели од таквиот вид на организиран криминал, како и формирањето на организирани криминални групи кои ги користат таквите приходи за да ги финансираат и останатите криминални активности, како што се трговија со дрога и оружје, перење пари и сл. и имајќи го предвид фактот дека таквите активности не се одвиваат само на територијата на определена држава туку и пошироко, неопходно е формирање на паневропска стратегија за борба против оваа криминална појава и заштита на потенцијалните жртви преку хармонизација и унификација на легислативата на Советот на Европа со националните законодавства. Сето ова, е изложено во почетниот дел на Препораката на Советот на Европа за спречување на трговија со луѓе заради сексуална експлоатација.²⁴

Во нејзиниот додаток се определени основните мерки, акции и методи кои треба да се применат од страна на законодавствата на земјите-членки на Советот, мерките за превенција вклучувајќи ги сите начини за подигнување на свеста кај јавноста и информирањето за оваа проблематика преку организирање на кампањи за обука и едукација, давање помош на жртвите, спроведување на прекршочното право и мерките на национално и интернационално ниво како дел од меѓународната соработка меѓу земјите-членки.

Препорака од Комитетот на министри на Советот на Европа бр.Р(2001)16 за заштита на деца од сексуална експлоатација

(Усвоена од страна на Комитетот на министри, на 31 октомври 2001

²⁴) Rec. No. R (2000) 11 of the Committee of Ministers to member states on action against trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation, Adopted by the Committee of Ministers on 19 May 2000, at the 710th meeting of the Ministers Deputies.

година)

Одредбите од Препораката за заштита на децата од сексуална експлоатација од 2001 година²⁵ се надоврзуваат на одредбите на *Препораката бр.Р(91)11 на Комитетот на министри*²⁶ што се однесува на сексуалната експлоатација, порнографијата и проституцијата и тргувањето со деца и помлади полнолетни лица донесена на 9 септември 1991 година. Во Препораката од 1991 година најпрво се наведува дека добросостојбата и интересите на детето треба се фундаментални основи на секое општество. Се нагласува алармантната состојба на зголемена сексуална експлоатација на децата и помлади полнолетни лица за профитабилни цели, во различни форми на порнографија, проституција и трговија со луѓе. Во Преамбулата на оваа Препорака од 1991 година се спомнува и тоа дека децата-жртви се соочуваат со овој проблем уште од најрана возраст и најчесто се злоупотребувани од лица кои се дел од нивното семејство или се блиски на семејството, што може да предизвика тешкотии во понатамошниот развој на детето.

Националните законодавства на државите-потписнички треба да покажат заложби во борбата за спречување на таквите негативни појави и тоа: проучување на природата на појавните форми на сексуална експлоатација на децата и помладите полнолетни лица; природата и факторите кои придонесуваат за појава на педофилијата; поврзаноста помеѓу посвојувањето и сексуалната експлоатација, поврзаноста помеѓу сексуалното вознемирување во кругот на семејството и проституцијата; улога, карактеристики и потреби на лицата кои поседуваат детска порнографија или учествуваат во детската проституција; поврзаноста помеѓу секс-индустријата и организираниот криминал; структура, меѓународни мрежи и заработувачка од секс-индустријата; кривично-правна заштита како мерка за спречување и репресија на различните форми на сексуална експлоатација и други²⁷.

Во Преамбулата на Препораката од 2001 година, пак, се проширува определувањето на поимот сексуална експлоатација, па сега се однесува

²⁵ Recommendation Rec(2001)16 of the Committee of Ministers to member states on the protection of children against sexual exploitation (Adopted by the Committee of Ministers on 31 October 2001 at the 771st meeting of the Ministers Deputies)

²⁶ Recommendation No. R (91) 11 of the Committee of Ministers to member states concerning sexual exploitation, pornography and prostitution of, and trafficking in, children and young adults (Adopted by the Committee of Ministers on 9 September 1991 at the 461st meeting of the Ministers' Deputies).

²⁷ Види: Препорака бр.Р (91)11 на Комитетот на министри, оддел III, точки 1-10.

на сите форми на порнографија, проституција, сексуално робување, сексуален туризам и трговија со луѓе. Во чл.2 од Протоколот се дефинира поимот „детска порнографија“ и притоа означува производство на детска порнографија со цел истата да се дистрибуира, нудење или правење достапна, дистрибуција или пренесување, набавување детска порнографија за себе или за друг и поседување на детска порнографија. Поимот „детска проституција“ се дефинира како нудење, стекнување, овозможување, набавување или друга форма на искористување на детето за соодветен надомест.

Секоја држава-потписничка мора да изврши определени истражувања во одделни области и тоа: секоја година треба да го утврди бројот и времетраењето на кривичните постапки кои се однесуваат на сексуална експлоатација, проституција, порнографија и трговија со деца; да го спореди искуството на децата кои биле жртви на експлоатација и предвидената заштита од страна на правниот систем; да ја проучи поврзаноста помеѓу експлоатацијата и организираниот криминал, како и специфичната поврзаност помеѓу експлоатацијата и претходните искуства на инцест, сексуално вознемирување и порнографија; да ги согледа долготрајните ефекти од сексуална експлоатација и нејзиното влијание на физичкото и ментално здравје на децата и односот во фамилијарните и социјални кругови во различни држави; да одговори на потребите на семејствата каде што некој член бил жртва на сексуална експлоатација, значењето на користење на интернетот во превенција на таквите појави и други²⁸. Во останатите одредби од Препораката, меѓу другото, се уредуваат мерките кои секоја држава ги презема за да ја информира и образува пошироката јавност за постоењето на оваа проблематика и начините за нејзиното спречување. Неопходно е во секое национално законодавство да се етаблира механизам кој ќе придонесе во меѓународната соработка за борбата, превенцијата и сузбивањето на овие појави.

Останати препораки на Комитетот на министри на СЕ

1. *Препорака CM/Rec(2011)12 од Комитетот на министри на Советот на Европа до земјите-членки за правата на децата и социјалните работи кои се погодни за децата и нивните семејства (Recommendation CM/Rec(2011)12 of the Committee of Ministers to*

²⁸) Поопширно за тоа види: Препорака бр.Р(2001)16 на Комитетот на министри за заштита на децата од сексуална експлоатација, оддел IV, точка 62.

- member states on children's rights and social services friendly to children and families);
2. *Препорака CM/Rec(2009)10 од Комитетот на министри на Советот на Европа до земјите-членки за интегрирање на национални стратегии за заштитата на децата од насилство (Recommendation CM/Rec(2009)10 of the Committee of Ministers to member states on integrated national strategies for the protection of children from violence) и*
 3. *Препорака CM/Rec(2009)5 за преземање мерки за заштита на децата од штетни содржини и однесувања и унапредување на нивниот активен придонес во новата информатичка и комуникациска средина (Recommendation CM/Rec(2009)5 on measures to protect children against harmful content and behaviour and to promote their active participation in the new information and communications environment).*

IV. Резолуции и препораки на парламентарното Собрание на СЕ

Резолуција бр. 1099 (1996)-на Парламентарното собрание на Советот на Европа за сексуална експлоатација на деца

(Усвоена од страна на Комитетот на министри, на 25 септември 1996 година)

Во текстот на оваа Резолуција, усвоена на 28. заседание, Парламентарното собрание ја изразува својата загриженост поради постоењето сексуална експлоатација на децата како најтежок облик на кршење на човековите права од една и развојот на организирани мрежи на педофилија и други облици на трговија со деца во Европа, сето тоа проследено со недоволна правосудна и полициска соработка помеѓу државите од друга страна. Собранието потсетува на потребата од постојана поддршка, заштита и грижа која е неопходна за децата како најранлива категорија, повикувајќи се на одредбите од претходно споменатите конвенции, препораки и резолуции на Советот на Европа. Во неа, им се препорачува на земјите-членки да ја засилат борбата против детската порнографија која се јавува во повеќе форми, било да е во видео форма, на Интернет, во пишаните медиуми и сл.

Собранието ги охрабрува земјите-членки, што поскоро, да ги засилат казнените мерки за сторителите на дела од областа на сексуалната експлоатација на деца и педофилијата на национално ниво и ги повикува да преземат конкретни мерки за да се стави крај на сексуалниот туризам.

Меѓу другото, потенцирана е потребата од пружење помош и соработка на определени држави каде што степенот на експлоатација и педофилија е повисок. Собранието го поздравува формирањето на сите невладини организации, особено на UNICEF, ЕСПАТ²⁹ и други кои се занимаваат со оваа проблематика преку помагање на децата-жртви и информирање за начините за нивна заштита.

Резолуција бр. 1307 (2002) за сексуална експлоатација на децата: нулта толеранција

(Усвоена од страна на Комитетот на министри, на 27 септември 2002 година)

Резолуцијата за нулта толеранција на сексуалната експлоатација на деца се заснова на одредбите од Конвенцијата на ООН за правата на детето од 1989 година (в. погоре во текстот), која е ратификувана од сите земји-членки на СЕ, со цел борба за правата на децата да растат во свет без експлоатација. Сите владини и невладини организации учествуваат во таа борба за што поскоро искоренување на оваа појава. Во текстот усвоен на 32. заседание, Парламентарното собрание потенцира дека сексуалната експлоатација на деца, без оглед дали се одвива преку трговија со деца, проституција или детска порнографија, е во постојан раст и не познава никакви граници (географски, културни или социјални), а надлежните органи се далеку од целосно искоренување на ваквите девијантни појави. Дотолку повеќе, проблемот со сексуално вознемирување на децата, со употребата на интернетот како средство за комуницирање, секојдневно ги проширува своите размери и ја прави детската порнографија подостапна, а истовремено овозможува анонимност и користење на ваквите педофилски мрежи без поголема тешкотија.

Од друга страна пак, Собранието смета дека е залудно да се носат нови правни акти за заштита од експлоатација, имајќи го предвид фактот дека и досега донесените акти не се применуваат доследно. Така, постојат земји-членки на Советот кои сè уште не ја имаат докрај имплементирано Препораката Res.(2001)16 за заштита на децата од сексуална експлоатација (в. погоре во текстот). Треба да се преземат конкретни мерки од секоја држава одделно, за сè она што е ставено на хартија, да се спроведе на дело. Им се препорачува на сите земји-членки да започнат со

²⁹ ЕСПАТ International: End Child Prostitution, Child pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes.

информирање за можноста од експлоатација и ги охрабрува граѓаните да пријават случај на вознемирување, да се обезбедат бесплатни телефонски линии за пријавување на вакви случаи и финансиски да се поддржат сите невладини организации кои активно се занимаваат со заштита на правата на децата.

Останати препораки и резолуции на Парламентарното собрание на СЕ

1. *Препораката 1526 (2001) на Парламентарното собрание на Советот на Европа за спроведување кампања против трговијата со деца во Источна Европа, примерот со Молдавија (Recommendation 1526 (2001) on a campaign against trafficking in minors to put a stop to the east European route: the example of Moldova);*
2. *Препораката 1065 (1987) на Парламентарното собрание на Советот на Европа за трговија со деца и други форми на експлоатација на децата (Recommendation 1065 (1987) on the traffic in children and other forms of child exploitation).*
3. *Препораката 1065 (1987) и Резолуција 1834 (2011) на Парламентарното собрание на Советот на Европа за сузбивање на „прикази на злоупотреба на деца“ преку посветено, трансверзално и интернационална коорганизирана акција (Recommendation 1980 (2011) Combating “child abuse images”³⁰ through committed, transversal and internationally co-ordinated action/Resolution 1834 (2011) Combating “child abuse images” through committed, transversal and internationally co-ordinated action);*
4. *Препораката 1882 (2009) на Парламентарното собрание на Советот на Европа за унапредување на Интернет и онлајн мрежни услуги соодветни за малолетни лица (Recommendation 1882 (2009) The promotion of Internet and online media services appropriate for minors);*
5. *Препораката 1868 (2009) и Резолуција 1662 (2009) на Парламентарното собрание на Советот на Европа за преземање акции за сузбивање на прекршување на човекови права поради пол, вклучувајќи ги и грабнувањата на жени и девојки (Recommendation 1868 (2009) on action to combat gender-based human rights violations,*

³⁰ “Child abuse images” or “child pornography” are not just images. Both expressions refer to a series of crimes, from the solicitation, corruption or trafficking of children (under 18 years) for sexual purposes to the distribution, collection and consultation of images of the abuse committed, over various forms of sexual abuse perpetrated on children – sometimes even causing their death.

- including abduction of women and girls/ Resolution 1662 (2009) on action to combat gender-based rights violations, including abduction of women and girls);
6. *Препораката 1778 (2007) и Резолуција 1530 (2007) на Парламентарното собрание на Советот на Европа за децата-жртви: искоренување на сите форми на насилство, експлоатација и злоупотреба* (Recommendation 1778 (2007) on child victims: stamping out all forms of violence, exploitation and abuse/Resolution 1530 (2007) on child victims: stamping out all forms of violence, exploitation and abuse) и
 7. *Препораката 1666 (2004) за состојбата во Европа – целосна забрана за изрекување смртна казна на деца* (Recommendation 1666 (2004) on a Europe-wide ban on corporal punishment of children).

Одпостаритено, сепак, многу значајни препораки на Парламентарното собрание на Советот на Европа не може а да не се споменат следните:

1. *Препораката 1371 (1998) на Парламентарното собрание на Советот на Европа за злоупотреба и запоставување на децата* (Recommendation 1371 (1998) on abuse and neglect of children);
2. *Препораката 1336 (1997)1 на Парламентарното собрание на Советот на Европа за сузбивање ба експлоатација на детскиот труд како приоритетна цел* (Recommendation 1336 (1997)1 on combating child labour exploitation as a matter of priority);
3. *Препораката 1286 (1996) на Парламентарното собрание на Советот на Европа за Европска стратегија за децата* (Recommendation 1286 (1996) on a European strategy for children) и
4. *Препораката 1121 (1990) на Парламентарното собрание на Советот на Европа за правата на децата* (Recommendation 1121 (1990) on the rights of children).

Со нив, несомнено се поставуваат темелите за заштита и унапредување на најдобрите интереси на децата.

V. Заклучни согледувања

Ако треба да се определи и одреди суштината на процесот на евроинтеграција на Република Македонија, тоа најдобро би се објаснило преку пристапот кон *примената на европските стандарди за човековите слободи и права* не како секторски пристап, туку како дефинирање на односот кон вкупните основни цивилизациски вредности, и истовремено како динамичен процес во кој внатрешната, суштинска димензија,

битноста на правото, е природно поврзана со надворешната страна на усвојувањето на европските норми и стандарди³¹. Дотолку повеќе, ако слободите и правата кои треба да се заштитат се оние, кои припаѓаат на најранливата категорија во ова општество – децата.

Република Македонија и понатаму ја продолжува својата неуморна борба за спречување на сите антисоцијални појави и дејствија во своето општество. Факт е дека македонскиот законодавец континуирано се посветува на прашањето на имплементација на соодветна казненоправна заштита од сите облици на насилство, особено на тоа од сексуална природа и тоа врз децата.

Во наведените конвенции на Советот на Европа, но и во препораките и резолуциите на Комитетот на министри и Парламентарното собрание на Советот на Европа, се налага државите да преземат мерки за инкриминирање на повеќе дејствија со кои се остваруваат и заштитуваат најдобрите интереси на децата. Притоа, посебно се истакнува потребата од инкриминирање и заострување на казнената репресија за силувањето и половиот напад врз дете, склучувањето на присилни и детски бракови, повредата на психичкиот и физичкиот интегритет на децата преку заплашување и други дејствија, гениталното осакатување, присилниот абортус и стерилизацијата, сексуалното вознемирување и сл. Со цел ефикасно остварување на казненоправната превенција и репресија, со активностите на Советот на Европа прецизно се одредуваат правилата за јурисдикцијата на државите, и едновременно се даваат насоки за пропишувањето на соодветни санкции и за одмерувањето на казната.

Користена литература

Камбовски Владо (2009) Европски стандарди за човековите права и нивна имплементација во правниот систем на Република Македонија, (предговор), Зборник од научна расправа, МАНУ, Скопје, стр. 9-41.

Деаноска-Трендафилова Александра, Мујоска Елена (2013) „Истанбулската (САНВИО) конвенција и казненоправна заштита на децата од сексуалното насилство, Македонска ревија за казнено право и криминологија, бр.1, 2013.

Мујоска Елена (2011) Казненоправна заштита од сексуалната експлоатација на деца (преглед на меѓународните документи), Зборник во чест на Ѓ. Марјановиќ, Правен факултет „Јустинијан Први“ – Скопје, стр.451-

³¹⁾ Така и: Камбовски В., *ibid*.

469.

Национална стратегија за спречување и заштита од семејно насилство 2012-2015, Верзија усвоена на состанок на Работната група, Министерство за труд и социјална политика на Република Македонија:

http://mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/nasisltvo_strategija_mkd.pdf (извор користен во јуни 2015)

Закон за ратификација на Конвенцијата на Совет на Европа за заштита на деца од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба, Сл. весник на РМ бр.135, 8.10.2010 год.:file:///C:/Users/Userr/Downloads/Zakon_za_Ratifikacija_konvencija_na_soveto_na_Evropa_zastita_na_deca_seksualna_eksplaatacija_i_zloupotreba_135_08102010.pdf (извор користен во јуни 2015)

Заповставени и жигосани, Анализа на состојбата:сексуална злоупотреба на деца, Канцеларија на УНИЦЕФ, Скопје, декември 2010: [http://www.unicef.org/tfyrmacedonia/UNICEF_Sexual_Abuse_Study_MK_za_WEB\(1\).pdf](http://www.unicef.org/tfyrmacedonia/UNICEF_Sexual_Abuse_Study_MK_za_WEB(1).pdf) (извор користен во јуни 2015)

Additional Protocol to the Convention on Cybercrime, concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems, Strasbourg, 28.1.2003: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/treaties/Html/189.htm> (извор користен во јуни 2015)

CETS No.197 Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, (Warsaw 16 May 2005): <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/197.htm> (извор користен во јуни 2015)

Convention on Cybercrime ETS No.185, Budapest 23.11.2001, достапна на: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/treaties/Html/185.htm> (извор користен во јуни 2015)

Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (CETS No. 197), достапна на: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/treaties/Html/197.htm> (извор користен во јуни 2015)

Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, CEST No. 210, 2011: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/210.htm>, (извор користен во јуни 2015)

Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, CETS No.: 201: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/treaties/Html/201.htm> (извор користен во јуни 2015)

European Convention on the Exercise of Children's Rights Strasbourg, 25.1.1996:

<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/160.htm>

(извор користен во јуни 2015)

European Social Charter ETC No. 163: 1996/ 1999: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?CL=ENG&NT=163>

(извор користен во јуни 2015)

International Conference on Combating Child Pornography on the Internet, Vienna, 1999:

<http://business-humanrights.org/en/international-conference-combating-child-pornography-on-the-internet-0> (извор користен во јуни 2015)

Progress for Children, A Report Card on Child Protection, No.8, September 2009: http://www.unicef.org/publications/files/Progress_for_Children-No.8_EN_081309.pdf (извор користен во јуни 2015)

Recommendation no. R (91) 11 on sexual exploitation, pornography and prostitution of, and trafficking in, children and young adults: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=572467&SecMode=1&DocId=597998&Usage=2> (извор користен во јуни 2015)